

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально - науковий інститут бізнесу і менеджменту

Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту

ДМИТРЕНКО РОДІОН ЮРІЙОВИЧ

УДК 332.3:338.43

Реферат
кваліфікаційної (магістерської) роботи
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ
спеціальності 073 «Менеджмент»
(освітньо-професійна програма «Менеджмент і адміністрування»)

Харків – 2019

Кваліфікаційна магістерська робота є рукописом.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук

Подольська Ольга

Василівна,

Харківський національний

технічний університет

сільського господарства імені

Петра Василенка,

доцент кафедри організації

виробництва, бізнесу та

менеджменту.

Захист відбудеться на засіданні екзаменаційної комісії у ХНТУСГ за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, ауд. 105

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. Серед природних речових елементів аграрного виробництва особливе місце займають земельні ресурси, які, будучи не поновлюваними (не відтворено), є першою передумовою і природною основою створення матеріальних благ. Будучи матеріальною основою аграрного виробництва, земельні ресурси також є загальним фактором виробництва, базою для з'єднання всіх інших виробничих ресурсів галузі. Залучені у виробництво, в процесі якого до них приєднується живу і матеріалізовану працю, земельні ресурси самі стають фактором виробництва

У сільському господарстві основним природним ресурсом є земля, грамотне ставлення до якої дозволяє не тільки користуватися їй багато роки, а й покращувати якісні характеристики. Оцінка і облік ефективності використання землі як головного засобу виробництва є однією з найактуальніших завдань. Її рішення дозволить виявити прогресивні тенденції та шляхи поліпшення землекористування

У виробничій сфері використання земельних ресурсів, перш за все в сільському господарстві, в якості головної мети виступає економічна ефективність на яку надає глобальний вплив технологічна ефективність, а так само соціальна та екологічна ефективність, які до недавніх пір не бралися до уваги. В даний час вони є умовами обмеження реалізації головної мети використання землі у виробничій сфері і безпосередньо впливають на процес розширеного відтворення землі

Проблема ефективності використання землі може носити як глобальний, так і локальний характер. При глобальний характер ефективності використання земель

сільськогосподарського призначення необхідно враховувати всі галузі економіки і перерозподіляти земельні ресурси в них таким чином, що б вони приносили максимальний ефект. Локальний характер передбачає розгляд проблем ефективності використання земель сільськогосподарського призначення на рівні однієї галузі

Незалежність будь-якої країни в сучасному світі визначається в першу чергу забезпеченістю продовольством, тому проблема раціонального використання факторів виробництва, особливо основного незамінного, обмеженого ресурсу - землі, є важливою ланкою політики держави. Подальший розвиток сільського господарства, і в цілому агропромислового комплексу, багато в чому залежить від того, наскільки ефективно буде організовано використання земель

Тому, питання пошуку шляхів підвищення ефективності використання земельних ресурсів як важливого фактору розвитку сільського господарства є актуальним.

Серед учених, дослідження котрих охоплюють проблеми формування, становлення і функціонування сільськогосподарського землекористування в контексті еволюції економічних процесів в агробізнесі України, варто виділяти таких, як В. Андрійчук, О. Бородіна, В. Будзяк, В. Валентинов, С. Васильєв, А. Данкевич, С. Дем'яненко, С. Дідус, Д. Добряк, О. Дорош, Т. Дудар, Т. Євсюков, М. Калінчик, К. Кулиняк, Л. Новаковський, М. Малік, А. Мартин, Б. Пасхавер, І. Рибаків, П. Саблук, Р. Сохнич, Р. Ступень, А. Третяк, М. Хвесик, О. Чорна, О. Шапуров, В. Юрчишин та ін

Мета досліджень магістерської роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних засад оцінки ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

Мета дослідження обумовила постановку і шляхи вирішення наступних **завдань**:

- проведення аналізу організаційно-економічної характеристики господарства за три роки; вивчити сучасний досвід управління земельними ресурсами в сільському господарстві;
- пошук шляхів покращення виробничої діяльності для досягнення кращих економічних показників роботи господарства в ринкових умовах.
- визначення впливу факторів на організаційну структуру підприємства;
- розробити шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурс;
- обґрунтування доцільності проведення заходів з удосконалення управління земельними ресурсами.

Об'єктом дослідження є процес використання земельних ресурсів у сільськогосподарському підприємстві в Україні.

Предметом дослідження сукупність теоретико-методичних підходів і практичних заходів щодо оцінки ефективності та регулювання використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами.

Методика дослідження включає систему статистико-економічних методів в поєднанні з теоретичними аспектами формування шляхів вдосконалення організації управління виробництвом господарства. У процесі дослідження використано такі основні методи: системно-структурний та абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів аналітичних розрахунків і формулювання висновків); аналізу і синтезу (для деталізації об'єкта дослідження через його поділ на окремі складові та зведення результатів їх вивчення в одне ціле); метод порівняльного

аналізу (для обґрунтування застосування окремих інструментів регулювання виробничих і управлінських відносин); економіко-статистичний – групування, кореляційно-регресійний аналіз (для виявлення впливу чинників на окремі його критерії); розрахунково-конструктивний (в опрацюванні стратегії розвитку).

Достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій підтверджується розрахунками, застосуванням значного фактичного матеріалу.

Інформаційною базою досліджень були матеріали Державної служби статистики України та Харківського обласного управління статистики, нормативні акти України, спеціальна економіка література, літературні джерела з агробізнесу, менеджменту в сільському господарстві, звітні дані підприємства, матеріали періодичних видань, довідково-інформаційні матеріали, результати власних спостережень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні шляхів вдосконалення управління виробництва господарства. А саме:

- теоретичному обґрунтуванні та розробленні практичних заходів щодо вдосконалення управління земельними ресурсами;
- аналіз теоретичних основ ефективності використання земельних ресурсів дозволив розкрити сутність поняття земельних ресурсів, а також особливості їх використання.

Практичне значення одержаних результатів Магістерська робота виконана на замовлення підприємства. Висновки та пропозиції, одержані в процесі дослідження, спрямовані на створення і ефективне управління виробничою діяльністю господарства та на

прийняття конкретних управлінських рішень щодо розробки шляхів вдосконалення управління ефективністю

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень є основою для підвищення управління земельними ресурсами господарства. Основні положення, найважливіші результати дослідження, висновки та пропозиції автор магістерської роботи доповів на зборах господарства. Результати досліджень опубліковані в Матеріалах I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути» –(Дніпро,2019) та в матеріалах міжнародного наук.-практ. круглого столу студ., аспір. і молод. Учених Економіко-правові детермінанти розвитку агропромислового комплексу (Умань, 16 травня 2019 р.),

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вона виконана на 110 сторінках комп'ютерного тексту, містить 20 таблиць та 14 рисунків. Список використаних джерел налічує 60 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади формування сільськогосподарського землекористування» розглянуто: форми та способи землекористування; об'єкти та суб'єкти користування земельними ресурсами; нормативно-правове забезпечення моніторингу земель

У другому розділі «Аналіз ефективності використання земельних ресурсів об'єкту досліджень» розглянуто: загальні показники результативності виробничої діяльності господарства та їх динаміка; стан земельних угідь та оцінка існуючої структури земельних угідь досліджуваного підприємства

У третьому розділі «Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів» розглянуто: перспективні шляхи покращення землекористування та їх очікувана ефективність; обґрунтування доцільності проведення заходів з вдосконалення управління земельними ресурсами; Організація землекористування в управлінні ресурсним потенціалом підприємства.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення аспектів удосконалення організації управління виробничої діяльності аграрного підприємства та запропоновані шляхи вдосконалення управління виробництва. За результатами дослідження зроблені наступні висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. Земельні ресурси, на сьогоднішній день, є

найбільшим і нічим незамінним національним багатством. Будучи залученими до виробничих процесів, під час яких до них приєднується як жива так і минула праця, земельні ресурси перетворюються на засіб виробництва. У такій якості земля виступає у великій кількості галузей народного господарства. Однак значення землі у різних галузях є різною. У сільському виробництві, одержання продукту напряду є пов'язаним саме із якісними характеристиками поверхневого шару землі – ґрунту, з характером його використання.

2. Використання землі як основного засобу виробництва можливе протягом тривалого періоду часу за умов її використання згідно правил, проте вона є обмеженою у просторі і не підлягає штучному відновленню. Роль земельних ресурсів в сільському господарстві обґрунтовується унікальною особливістю землі – її родючістю, яка неоднозначно впливає на результати сільськогосподарського виробництва.

3. Система управління є визначальним чинником в усіх галузях економіки, а особливо у сільському господарстві, зважаючи на його значення для країни: продовольча безпека, робочі місця, сприяння розвитку сільських територій, тощо. Водночас значення управління у системі використання земельних ресурсів актуалізується у зв'язку із багатоаспектним призначенням землі (просторовий базис, предмет праці, засіб праці) та можливим забезпеченням високого рівня конкурентоспроможності національної економічної системи

4. З 2014 по 2018 р загальна земельна площа підприємства залишилася практично без змін (зросла на 3 га). Зрушення у землезабезпеченості відбулися як за рахунок виведення із господарського обороту пасовищ та сіножатей, так і за рахунок скорочення площа ріллі на 71

га (13,6 %). Таким чином, сільськогосподарські угіддя представлені зараз лише ріллею.. Система управління земельними ресурсами аграрного підприємства включає в себе адміністративні, організаційно-економічні та агротехнологічні заходи.

5. Стан земельних ресурсів підприємства в цілому задовільний. Говорячи про типи ґрунтів, то здебільшого має місце чорноземи глибокі мало гумусні, які складають майже 95 % від загальної площі всіх земель господарства. Решта – складають ґрунти які характеризуються несприятливими фізико-хімічними властивостями, що негативно впливає на ріст і розвиток сільськогосподарських культур. Їх частка становить близько 180 га, і за хімічним складом це переважно ґрунти солонці які мають лужну реакцію.

6 На основі проведених досліджень виявлено, що на сьогоднішній день сільськогосподарські підприємства в основному спеціалізуються на вирощуванні зернових, технічних і олійних культур, що пояснюється наявною ринковою кон'юнктурою. Такий інтерес до вирощування цих культур пов'язаний із широким застосуванням їх в харчовій промисловості, а також збільшенням на них попиту на зовнішніх агропродовольчих ринках.

7 Ефективна система управління земельними відносинами у контексті їх раціонального використання спроможна забезпечити високий рівень конкурентоспроможності національної економіки. В першу чергу потребують вдосконалення та нового розвитку технологічні, технічні, екологічні та соціальні аспекти використання земельних ресурсів приватними землевласниками.

8. Система управління земельними ресурсами потребує втілення трансформаційних процесів на усіх рівнях у контексті подальшого врегулювання системи

землекористування в умовах ринку; формування єдиної політики системи державного регулювання земельних та майнових правовідносин; забезпечення формування повноцінного та всеохоплюючого нормативно-правового забезпечення; забезпечення стабільного, ефективного та збалансованого розвитку усіх об'єктів землевласності та землекористування, незважаючи на їх організаційно-правові форми власності і господарювання

9 Особливу увагу слід приділити розгляду та вирішенню екологічних та економічних питань у процесі використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Для цього необхідно розробити та забезпечити реалізації дієвого механізму управління земельними ресурсами. Проведені дослідження вказують на застосування економічного стимулювання забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та їх охорони, суть якого полягає у формуванні державними органами влади та органами місцевого самоврядування належних умов економічного та правового характеру, які б спонукали як власників земельних ресурсів так і користувачів своєчасно здійснювати заходи, що забезпечують раціональне землекористування та охорону в умовах ринку.

10. Основною метою удосконалення управління земельними ресурсами на підприємстві є забезпечення умов раціонального використання та охорони земель. Для цього потрібно впроваджувати наступні заходи: складання на підприємстві проекту (схеми) внутрішньогосподарського землеустрою; проведення щорічної інвентаризації земель сільськогосподарського призначення, що взяті підприємством в оренду; використання математичного програмування для оптимізації посівних площ сільськогосподарських культур з використанням ЕОМ; розробка ефективних планів щодо

рекультивації і трансформації сільськогосподарських угідь; впровадження на підприємстві агрохімічної служби для забезпечення ефективної системи внесення добрив, хімічних засобів захисту рослин, води тощо; організація заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання земельних ресурсів, впровадження науково-обґрунтованої системи землеробства, що спрямована на підвищення урожайності, валової продукції та прибутку в підприємстві.

11. Отже, земля в сільському господарстві є основним засобом виробництва. Від того, наскільки раціонально вона використовується, залежить кількість виробленої сільськогосподарської продукції. Щоб отримувати стійкі та високі врожаї, треба проводити заходи щодо поліпшення використання сільськогосподарських угідь і покращення їх родючості. У кожному господарстві України використання наявних земель має бути ефективним. Це повинно забезпечуватися правильно організованим управлінням земельними ресурсами та впровадженням науково обґрунтованої системи землеробства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1) Дмитренко Р.Ю. Економічна ефективність землекористування/Р.Ю. Дмитренко// Економіко-правові детермінанти розвитку агропромислового комплексу: матеріали міжнародного наук.-практ. круглого столу студ., аспір. і молод. учених. Умань, 16 травня 2019 р. / [О.О.Непочатенко, Ю.О. Нестерчук, С.А. Власюк]. Умань.: УНУС, 2019-30-33с.

2) Дмитренко Р.Ю. Методологічні концепції дослідження розвитку земельних відносин / Р.Ю. Дмитренко, В.Г. Краля// Матеріали I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути» – (Дніпро,2019) . –с.420-422

АНОТАЦІЯ

Дмитренко Р.Ю. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів

В кваліфікаційній магістерській роботі автором розглянуто теоретичні та методичні спекти використання земельних ресурсів аграрного підприємства. Проаналізована динаміка ефективності виробничо-господарської діяльності організації управління виробництвом господарства. Запропоновані шляхи покращення землекористування що забезпечить підвищення рівня ефективності використання земельних ресурсів

Ключові слова: земельні ресурси, землекористування, ефективність, структура земель

SUMMARY

Dmitrenko R.Yu. Ways to increase the efficiency of land use

In the qualification master's work the author has considered theoretical and methodical aspects of the use of land resources of agrarian enterprise. The dynamics of efficiency of production and economic activity of the organization of management of production of economy is analyzed. Ways to improve land use are proposed which will increase the level of land use efficiency

Keywords: land resources, land use, efficiency, land structure

Комп'ютерний набір і верстка
Р.Ю.Дмитренко

Підп. до друку 05.02.2018. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк
офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк.0,9. Тираж 10 прим.
Замовлення № __

Надруковано в КП «Міська друкарня»
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК № 3613 від 29.10.2009р.